

Kocsis Mihály - Koltai Zsuzsa - Nemes Krisztina - Reiszer Terézia: Infrastruktúra, eszközellátottság és finanszírozás a Baranya megyei falvak közművelődésében

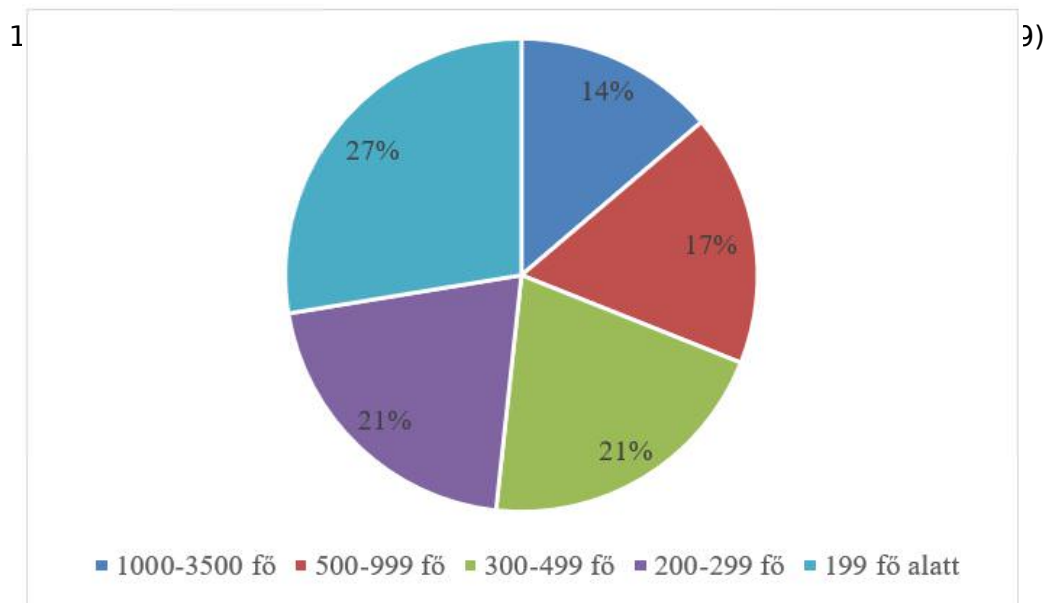
A kutatás módszere

A kutatás a baranyai falvak művelődési és közösségi tereinek működési feltételeit több szempontból is vizsgálta. A kutatócsoport 8 kutatója 2019 novembere és 2020 februárja között strukturált interjúk keretében tárta fel a művelődési folyamatoknak otthont adó szervezetek és fenntartójuk sajátosságait, az épületek infrastrukturális állapotát és eszközellátottságát, valamint a települések művelődési- közösségi folyamatainak szervezésében meghatározó szerepet játszó humán erőforrást 29 Baranya megyei faluban. (a strukturált interjú kérdéssorát lásd az 1. sz. mellékletben) A interjú kérdései kitértek a mindennapi feladatok elvégzését biztosító anyagi és humán erőforrás gazdálkodásának formáira, valamint a közösségi terek működtetésével kapcsolatban felmerült gondokra. Az interjúk zárásaként a közösségi terek mindennapi működésével, fenntartásával kapcsolatosan 25 kérdésre válaszoltak az interjúalanyok ötfokú Likert-skála alapján, így az interjúk elemzése mellett standardizált kérdésekre épülő összehasonlító vizsgálatra is sor kerülhetett a falvak művelődési intézményeinek működéséről, továbbá azok eredményességéről. A kérdések tematikusan tíz problémára összpontosítottak, ezek a szervezeti és fenntartói keretek, együttműködés (1), az intézmény működésének feltételei (2), az anyagi erőforrások sajátosságai (3), az infrastruktúra állapota (4), az eszközellátás és színvonala (5), a szolgáltatások, programok - lakosság elégedettsége (6), a helyi szakmai kommunikáció (7), a szakmai kapcsolatok hálózata (8), komfortérzet a jelenlegi munkakörben (9), valamint a jövedelemmel kapcsolatos elvárások (10). Az ötfokú Likert-skála attitűd-jellegű vélemények feltárását tette lehetővé a fent megjelölt tíz témakörben. Az adatok feldolgozása során lehetőség nyílt számos változó elkülönítésére, így a vizsgált témakörök több kérdésre kapott válasz információi alapján kerültek elemzésre. A további feldolgozás során az adatok összevonásával, aggregálásával létrehozott kumulált indexek alkalmasnak bizonyultak a közösségi terek működési szintjeinek, színvonalának leírására, értelmezésére.

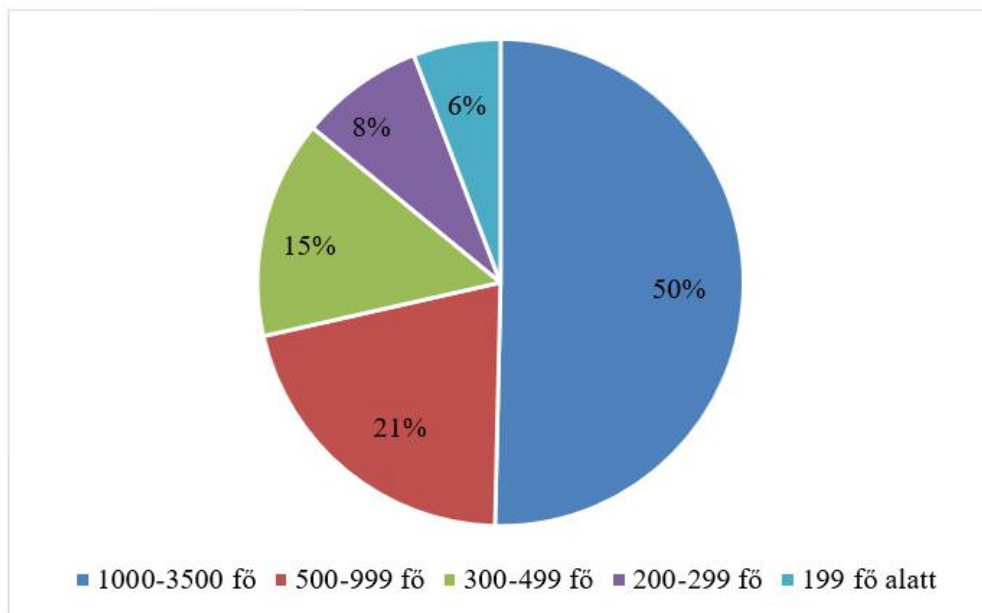
A minta

Rétegzett mintavételi eljárás alapján 29 Baranyai megyei településen került sor strukturált interjú felvételére. (a mintát lásd a 2. sz. mellékletben) A minta rétegzése a települések lakosság száma alapján történt meg és az alábbiak szerint csoportosította a Baranya megyei falvakat: a.) Nagyközség (1501-5000 fő) b.) Község (1000-1500 fő) c.) Kisfalú (500-999 fő) d.) Aprófalú (201-500 fő) e.) Törpefalú (200 fő alatti népesség). A mintába bekerült települések összesített lélekszáma megközelítette Baranya megye lakosságának 5%-át (lásd az 1. ábrát), közöttük az aprófalvakban élők aránya 1,5% körül volt. A mintában az aprófalvak aránya megközelítette a 70%-ot. Esetünkben az úgynevezett alapsokaság nem azonos Baranya megye településeinek számával, ebből adódóan itt nem az aprófalvak megyén belüli arányáról, hanem a kistépeléseken belüli súlyukról beszélhetünk.

A mintán belül az aprófalvak lakóinak létszáma a 30%-hoz közelített. (Itt minden esetben csak közelítő arányokról beszélhetünk, ugyanis többször előfordult, hogy az úgynevezett hivatalos adatokkal szemben a polgármesterek – más források alapján – eltérő adatokról számoltak be.) A községek és Beremend nagyközség – méreteikből adódóan – jelentős lakossági részarányt képviselnek a mintán belül, ugyanakkor megemlítendő, hogy a környezetükre gyakorolt hatás szempontjából is eltér a felelősségviselésük a környező településektől. (Beremend Alapszolgáltatási Központja 24 társtelepülésen lát el gondozói feladatokat, amelyben 38 munkatárs vesz részt.)

2. ábra: A kiválasztott települések lélekszáma a települések mérete szerint (n:17274)
(Forrás: PTE BTK HFMI kutatócsoport)

A művelődési intézmények szervezeti, fenntartói sajátosságai

A művelődési intézmények fenntartói köre sajátos képet mutat, ugyanis a rendszerváltás óta a települési önkormányzatok kötelezően teljesítendő feladatai közé tartozik a helyi művelődési tevékenység feltételeinek biztosítása és ösztönzése. Gyakorlatilag minden település önkormányzata valamilyen módon ellátja feladatát, pontosabban kisebb-nagyobb részt vállal a közösségi élet feltételeinek biztosításában, a pénzügyi keretek megteremtésében. Mégis azt tapasztaljuk, hogy becsülhetően a települések 20%-ában a települési önkormányzatokon kívül főként a nemzeti önkormányzatok (pl: Nagypall, Nagynyárad, Mecseknádasd, Szajk) vállalnak fenntartási, intézményműködtetési feladatokat. A települések közel 5%-ában országos karitatív szervezetek, illetve a nagy egyházak működtetnek szociális szolgálatot és közösségi tevékenységet lehetővé tevő egyesületeket (Hirics, Drávaszabolcs). Törvényi lehetőség ugyan fennáll, de egy települést találtunk (Feked), ahol együttműködési szerződés keretében egy civil szervezet vállalta át a település közművelődési tevékenységének megszervezését.

A közművelődési alapszolgáltatások teljesülése a Baranya megyei falvakban

Az 1997. évi CXL. törvény (továbbiakban Kulturális Törvény) meghatározza a közművelődési alapszolgáltatásokat:

- „művelődő közösségek létrejöttének elősegítése, működésük támogatása, fejlődésük segítése, a közművelődési tevékenységek és a művelődő közösségek számára helyszín biztosítása*
- a közösségi és társadalmi részvétel fejlesztése,*
- az egész életre kiterjedő tanulás feltételeinek biztosítása*
- a hagyományos közösségi kulturális értékek átörökítése feltételeinek biztosítása*
- az amatőr alkotó- és előadó-művészeti tevékenység feltételeinek biztosítása*
- a tehetséggondozás- és -fejlesztés feltételeinek biztosítása*

A törvény végrehajtását a 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet szabályozza. Ennek nyomán 2018. július 9-e után új fogalmak kerültek bevezetésre a közművelődési szakmában. A törvényi szabályozás előírja, hogy a közművelődési tevékenységeket ezen 7 alapszolgáltatás szerint kategorizálja a feladatellátó, továbbá a települések lélekszáma alapján meghatározta a közművelődés feltételeivel kapcsolatos minimum elvárásokat.

Az interjúk során érzékelhető volt, hogy az interjúalanyok jelentős része arra törekedett, hogy minden alapszolgáltatás mellé aktivitást rendeljen, még abban az esetben is, ha az adott aktivitást nem a megfelelő alapszolgáltatáshoz sorolta be. Az interjúalanyok gyakorta hiányosságnak érezték, ha nem tudtak valamelyiknek megfelelni abból a feltételezésből kiindulva, hogy minél több alapszolgáltatást nyújtanak, annál biztosabb a település megbecsülése. Az erőn felüli vállalás többnyire az 500 fő alatti települések esetén volt jellemző, ahol a település fennmaradásának igazolásához az egyik eszköz a sokszínű tevékenység felmutatása. A nagyon kicsi, 100 főnél kisebb lélekszámú települések számára ugyanakkor nem volt szempont, hogy minél több választott alapszolgáltatással törekedjenek a település jobb elismerésére. A hiányos közművelődési feladatellátást a mikrotelepülési lét nehézségei közé sorolták.

A Kulturális Törvény úgy rendelkezik, hogy az állam, a települési önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat vagy az önkormányzati társulás által fenntartott közművelődési intézmény költségvetési szervként működik. A közművelődési intézmény típusa – jogszabályban meghatározott szakmai, személyi és infrastrukturális feltételek megléte esetén – lehet: a) művelődési ház; b) művelődési központ; c) kulturális központ; d) többfunkciós közművelődési intézmény; e) népfőiskola; f) népi kézműves alkotóház; g) gyermek-, illetve ifjúsági ház; valamint h) szabadidőközpont. A minimálisan vállalandó alapszolgáltatások száma eltér az egyes intézménytípusoknál és a közösségi színtereknél. Például míg közösségi színtérben mindösszesen az a.) alapszolgáltatást, addig művelődési házban legalább 3, művelődési központban legalább 5, kulturális központban pedig az összes alapszolgáltatást biztosítani kell. A közösségi színtér a települési közösségi művelődés szervezésére, a közművelődési alapszolgáltatások biztosítására fenntartott, jogi személyiséggel nem rendelkező létesítmény. A többfunkciós közművelődési intézmény az összes alapszolgáltatás garantálása mellett tevékenységében médiaszolgáltatási, sajtótermék-kiadási, turisztikai információ-szolgáltató feladatokat is ellát. A népfőiskola a c.) alapszolgáltatást, a népi kézműves alkotóház pedig legalább a d.) alapszolgáltatást nyújtja. A gyermek-, illetve ifjúsági ház olyan közművelődési intézmény, ahol a felkínált alapszolgáltatások elsősorban a gyermek- és ifjúsági korosztálynak szólnak. A szabadidőközpontban az alapszolgáltatások biztosítása mellett szellemi és fizikai rekreációval kapcsolatos tevékenységeket is végeznek. A Kulturális Törvény minden esetben a minimum feltételeket írja elő, ettől magasabb számú alapszolgáltatásokat lehet vállalni, de érdemes azok megvalósíthatóságát és a fenntarthatóságát mérlegelni.

A kutatás kérdésfeltevése volt az is, hogy miként nevezik a közművelődési intézményeket a vizsgált településeken a helyiek. A Baranya megyei falvakban működő művelődési szervezeteket változatos elnevezéssel működnek: művelődési ház, integrált közösségi tér, faluház/sportcsarnok, közösségi ház, közösségi tér, kultúrház, kézműves ház, könyvtár, valamint egyéb elnevezés. Az egyes szervezetek településtípusonként jellemző elterjedtségéről nem beszélhetünk. A kistelepülések legstabilabb művelődési szervezetei a még megmaradt falusi kis (klub) könyvtárak,

a mintában szereplő településeken ez a leggyakrabban előforduló szervezeti típus. (6 település) Példásnak mondható a Csorba Győző Baranya Megyei Könyvtár hálózati tevékenysége, valamint az, hogy az állomány frissítése mellett közösségi rendezvények, terek nyitvatartását is kötelezővé teszi szolgáltatási szerződéseiben. A vizsgált mintában 5-5 településen többfunkciós művelődési házként, illetve faluházként/sportcsarnokként, 4 településen kultúrházként, 3 faluban pedig integrált közösségi térként jelölte meg az interjúalany a helyi művelődési szervezetet. Egyesületi működtetési forma több településen is megjelenik, így van kézműves ház (1), illetve további 3 településen egyéb művelődési feladatokat ellátó szervezet/közösségi tér működik, melyeket helyi szociális ellátó, illetve a legszegényebb falvakban az egyházak és országos szociális hálózattal rendelkező szervezetek (Caritas) működtetnek, de a vizsgálat feltárt közösségi funkciójú játszóházat is (Patapoklosiban).

A mintában csak egy intézménynek, a 3500 fős Hosszúhetény Nemes János Művelődési Központjának kell a törvényi előírás alapján legalább 5 alapszolgáltatást biztosítania. A kutatás feltárta, hogy az a.), a b.), a d.), az e.) és a g.) alapszolgáltatásokat biztosítják a településen. Az összes többi településen közösségi szintér, Integrált Községi Szolgáltató Tér (IKSZT), vagy a Csorba Győző Könyvtárhoz köthető könyvtári, információs és közösségi színterek találhatók.

A helyi közművelődési intézmény alapszolgáltatások szerinti besorolása kapcsán legtöbb zavart a művelődési ház /a)/ elnevezés okozta az interjúalanyok számára, ugyanis a korábbi, a település közbeszédében kultúrnak, kultúrháznak, művelődési háznak nevezett létesítmény a törvény szerint nem felel meg az intézményi kritériumoknak. A közösségi színterek esetében gyakran nem volt egyértelmű az interjúalany számára, hogy a feladatellátásban elégséges az a.) alapszolgáltatás biztosítása. Az eredmények alapján érdemes lenne a közművelődés területén dolgozók számára egyértelműsíteni a törvényi besorolásnak megfelelő közművelődési intézmény típusokat.

A művelődési intézmények működésének infrastrukturális állapota

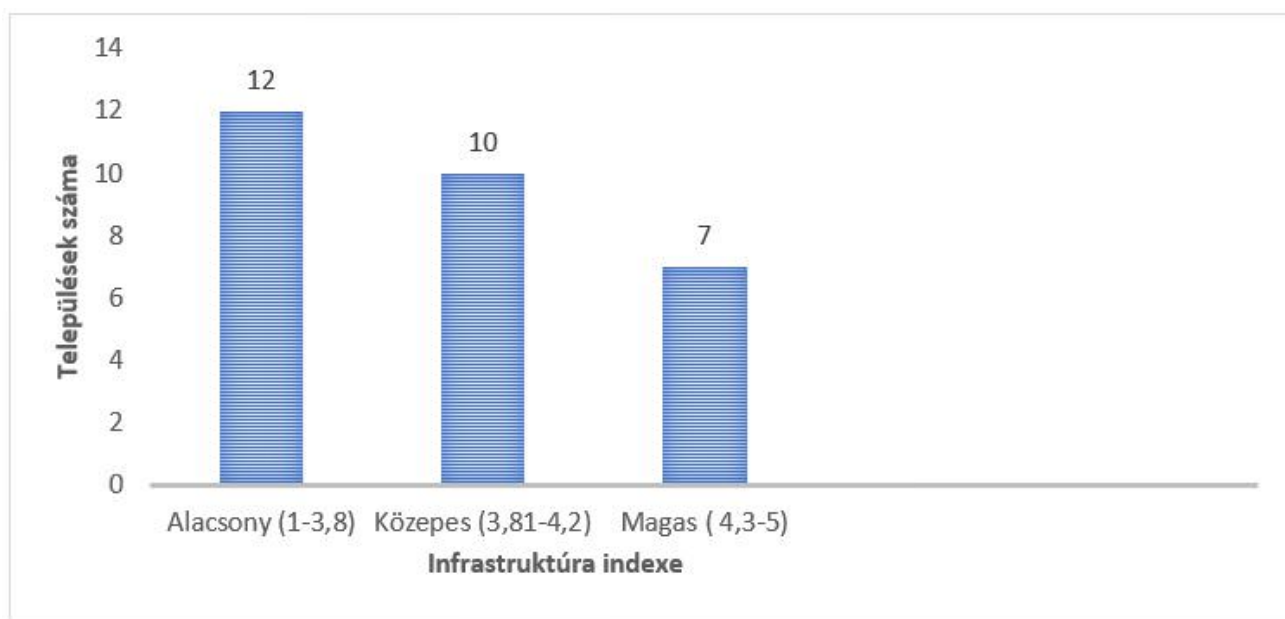
A művelődési intézményeknek és a közösségi tevékenységeknek helyet biztosító épületek üzemképességének színvonala igen változatos képet mutat a megye falvaiban.

Néhány kivételtől eltekintve nem található a megyében olyan közművelődési funkciót ellátó intézmény, amely eredetileg is művelődési háznak épült. A rendszerváltás előtt és azóta is jobbra ingatlangazdálkodási kérdésként kezelik, illetve ingatlanjaik állagmegóvásához kötődő fejlesztésként szánják rá magukat a települési önkormányzatok a közösségi terek felújítására. A hatvanas évek iskolabezárási hullámaival párhuzamosan az iskolák egy részét művelődési házzá, faluházzá alakították át, az iskolakönyvtárakat is jobbra fős számolták, néhányukat viszont klubtevékenységre is alkalmas funkcióval bővítették ki. A rendszerváltást követően az önkormányzatok számot vetettek vagyonukkal, tartalékaikkal. Saját erőből újítták fel közműhálózataikat, majd a még működő oktatási és művelődési intézményeiket. Az előcsatlakozási pályázatok nem fordítottak figyelmet a humán szolgáltatások megújítására. Az ezredforduló óta a vidékfejlesztési uniós forrásokból a falusi munkaerő megőrzéséhez és mobilizálásához kapcsolódóan nyílt a településeknek lehetőségük arra, hogy épületeiket megújítsák. Ebben a körben jelentős fejleménynek tekinthető, hogy nemzeti forrásból a falusi könyvtárak revitalizációs pályázatait követően a művelődési terek megújítására is sor kerülhetett. A saját tőkével rendelkezők jelentős forrásokhoz juthattak, sajnos a legkisebb települések ekkorra már kifogytak tartalékaikból és a helyi szakemberhiány komoly problémát jelentett a pályázatok megírásában. Ma is ez az egyik legjelentősebb akadálya a források önálló lehívásának. A társulásban, térségi

konstrukciókra épülő pályázatokban a kisebb települések is pénzhez juthattak. Az elmúlt 20-25 évben kitatarozott közösségi tereket parasztházból, istállóból, megszűnt moziból, valaha gazdakörként működő épületekből alakították ki művelődési házakká, teleházakká vagy faluházakká.

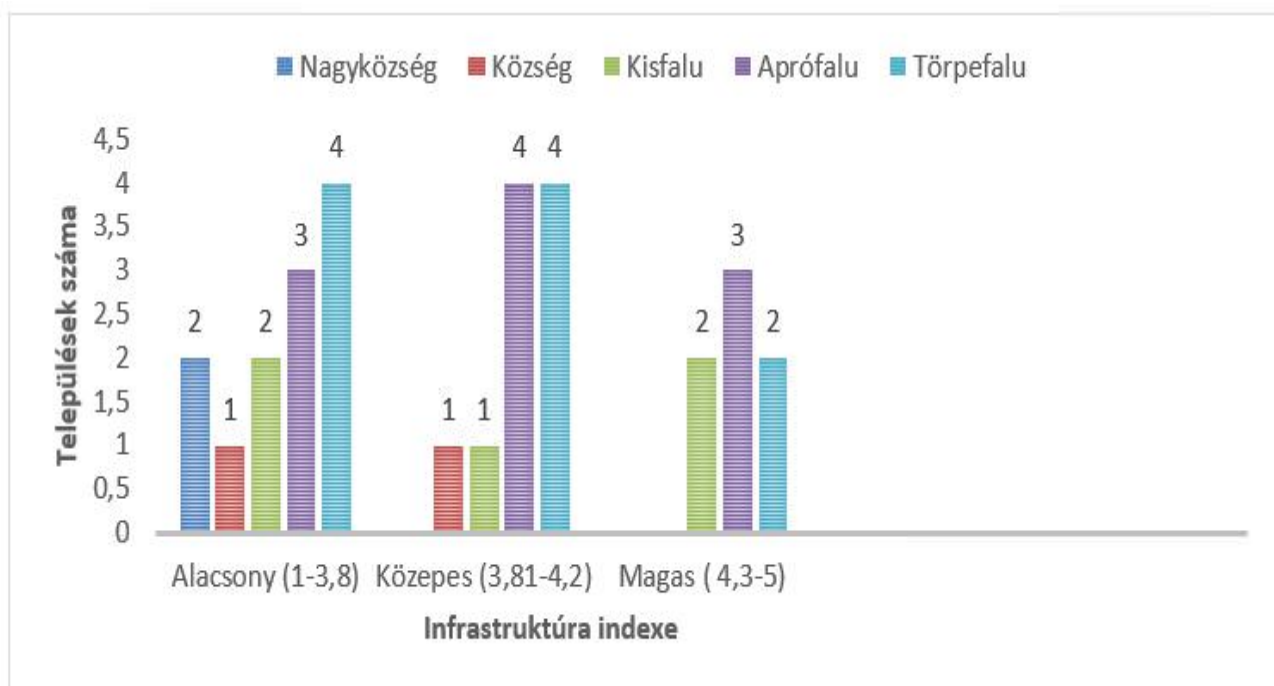
A falusi közművelődésben dolgozók 41,4%-a kimondottan rossznak, 34,5%-uk közepesnek, 24,1%-uk pedig jónak értékelte a településen lévő művelődési infrastruktúrát. (lásd a 3. sz. ábrát)

3. ábra: A művelődési terek infrastruktúrájának állapota a Baranya megyei falvakban
(Forrás: PTE BTK HFMI kutatócsoport)

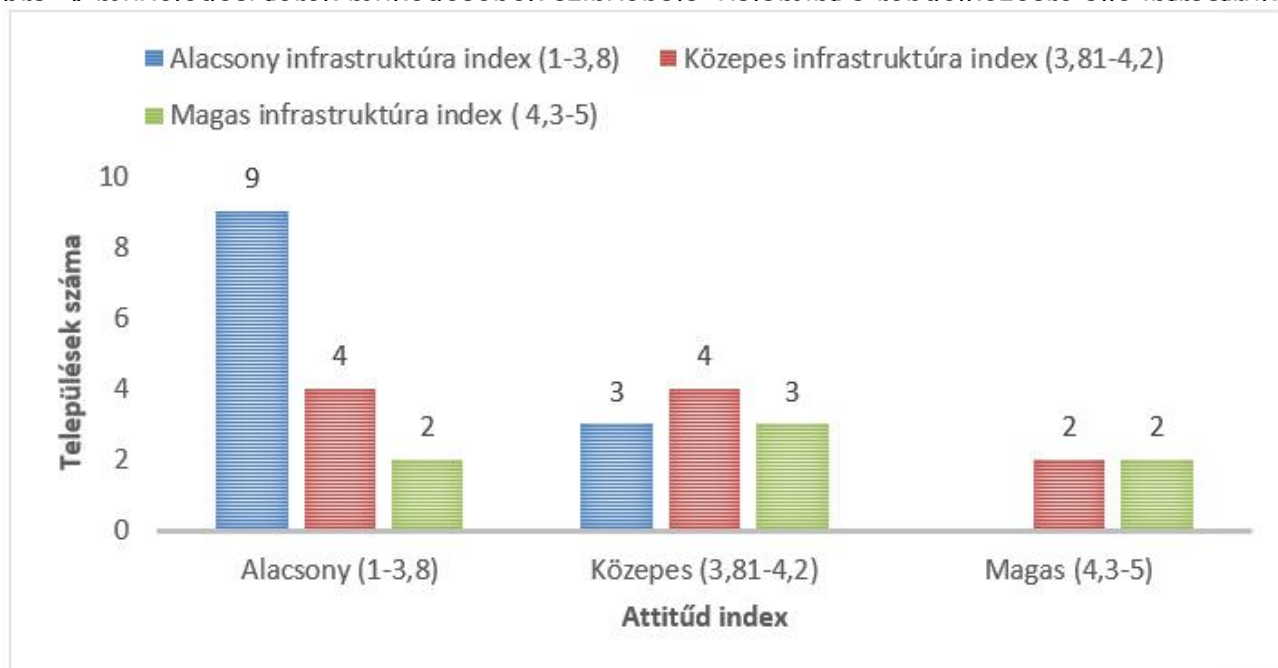
Ezt az értékelést adták a törpefalvakban ugyanúgy, mint a nagyközségekben, vagyis nem tapasztalható az infrastruktúra gazdálkodási gyakorlata terén lényeges eltérés az egyes településtípusokban (lásd a 4. számú ábrát). A jelenség magyarázatának egyik okát az állami forráselosztás gyakorlatában kereshetjük, mert az alulfinanszírozott, feladataiktól megfosztott települések a forráselosztásban alul maradnak, csupán a pályázati alapokra építhetik az ingatlanfejlesztéssel kapcsolatos elképzeléseiket.

4. ábra: A művelődési terek infrastruktúrájának állapota Baranya megye falvaiban településtípusok szerint
(Forrás: PTE BTK HFMI kutatócsoport)

Szembevető korreláció figyelhető meg a működést értékelő attitűd index, valamint az infrastruktúra állapotát mérő index között. Mindazok, akik a megye falvaiban zajló közösségi terek működését alacsony színvonalúra értékelik, azok egyben meghatározóan alacsony vagy közepes színvonalúnak látják a szolgáltatásaikat kiszolgáló infrastruktúrát. Azok pedig, akik összességében megelégedéssel nyugtázzák a falujuk művelődési tevékenységét, láthatóan közepes, vagy kimondottan jó infrastruktúrát használhatnak művelődési tevékenységük során (lásd az 5. számú ábrát).

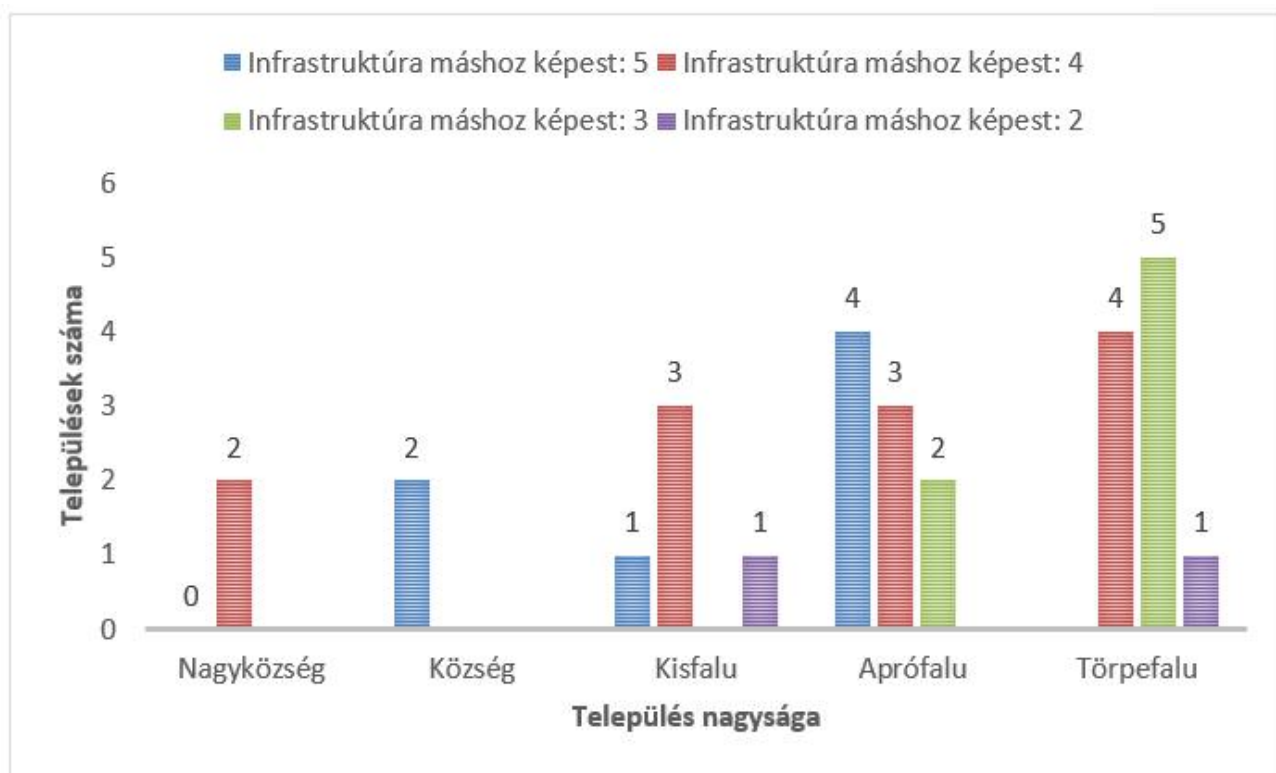
5. ábra A „Művelődési terek működése” kérdéscsoportból származó adatok alapján az infrastruktúra

Hasonló tendenciák figyelhetők meg az anyagi források rendelkezésre állása, valamint az művelődési infrastruktúra állapota között. A forráshiány lényegesen befolyásolja a művelődési infrastruktúra kiépülésének és az állagmegóvás lehetőségét. Az anyagiak mellett a működési feltételek lehetőségeinek beszűkülése ugyanilyen mértékben korlátozza az infrastruktúra állapotának korszerűsítési esélyeit.

A vizsgálat kitért arra is, hogy a művelődésszervezők miként értékelik a hasonló adottságú településekhez képest a meglévő infrastruktúra állapotának színvonalát. Ebben a tekintetben lényegében a rossz adottságú legkisebb települések más helyzetét is rossznak ítélik meg, illetve a saját helyzetüket kissé felértékelik más településekhez képest a közepes infrastrukturális adottsággal rendelkező, nagyobb lélekszámú falvakban közösségi tevékenységet végző interjúalanyok (lásd a 6. számú ábrát).

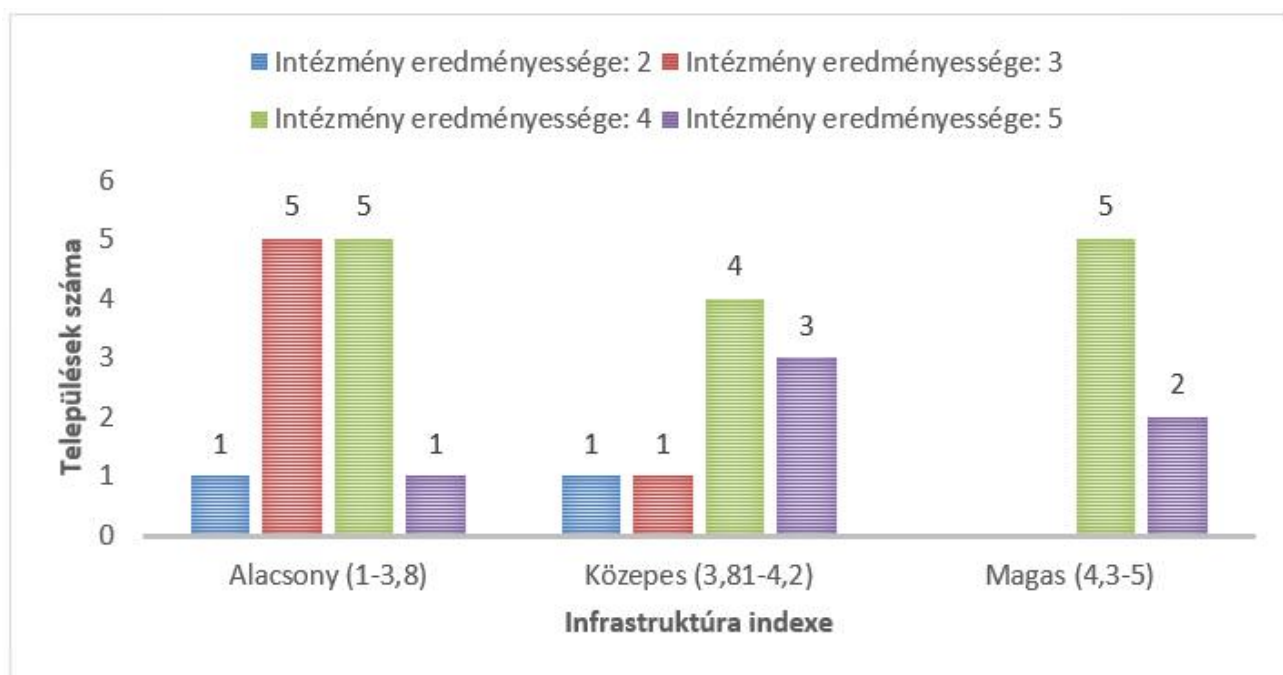
6. ábra: A művelődési infrastruktúra állapotának értékelése
a Baranya megyei falvakban más települések adottságaihoz képest
(Forrás: PTE BTK HFMI kutatócsoport)

Izgalmas kérdés az is, hogy az épületek és más infrastrukturális adottságok miként befolyásolják a település közösségi munkáját. Úgy nyilatkoztak az adatközlők, hogy az infrastruktúra állapota közepes hatást gyakorol a falvak közösségi tevékenységének eredményességére. Azonban a törpefalvakban hiányzó vagy lepusztult épületek és az évtizedek óta elmaradó beruházások erősen hátráltatják a közművelődési tevékenységet (a korreláció értéke 0,778). Az alacsony és közepes infrastrukturális állapot az intézmények eredményességének értékelésében is alacsony és közepes színvonalat jelez. (lásd a 7. számú ábrán).

7. ábra: A művelődési infrastruktúra hatása a tevékenység eredményességére a Baranya megyei falvakban

(Forrás: PTE BTK HFMI kutatócsoport)

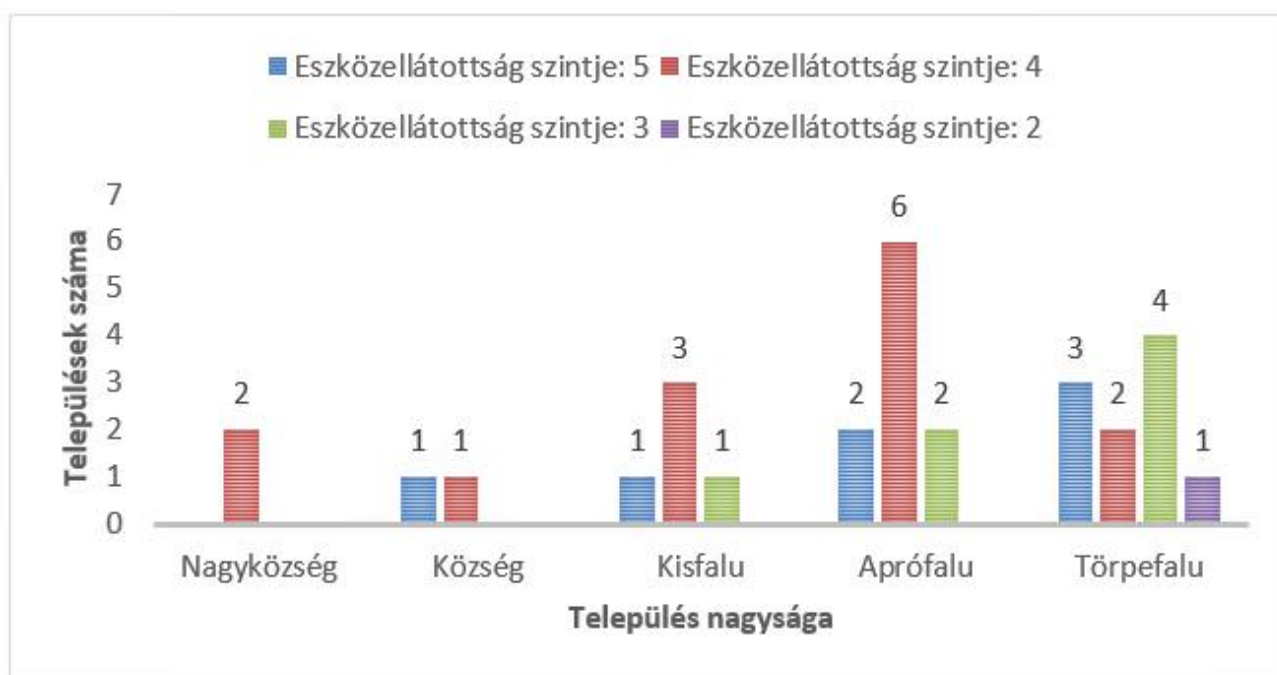
A művelődési feladatokat ellátó infrastruktúra működtetési gyakorlata igen sokszínű megoldásokat eredményezett az elmúlt két évtizedben. E tekintetben több működési típus különíthető el. Kevés faluban található önállóan működő művelődési ház. A legtöbb helyen többcélú létesítményben kap helyet a falvak közösségi tevékenysége. Jellemző kép, hogy az oktatási, ifjúsági vagy sportlétesítményt egy térben találjuk. Sok helyen az önkormányzati hivatal és az egyesületek működési terei összeolvadnak, ezek a faluház, illetve IKSZT típusú szervezeti formákkal párosulnak. Hasonló funkcionális együttélést tapasztalhatunk kézműves házak és művelődési terek összeolvadása terén, valamint a nemzetiségi önkormányzatok és civil művelődési egyesületek közös infrastruktúra-használata során. A kistelepüléseken a leggyakoribb a könyvtár és a több korosztályi igényt kielégítő klubhelység közös épülete. A közepes és nagyobb településeken igen elterjedt infrastrukturális jellemző az épületek, terek erős megosztottsága, felaprózottsága, amelyek az adott település különböző pontjain elszórva helyezkednek el (pl: Hosszúhetény, Véménd, Mecseknádasd). A közösségi élet összehangolásában ez ugyanolyan hátrányt jelent, mint a gazdaságos működtetés megszervezésében. A művelődési infrastruktúra kiépülésének, korszerűsítésének hányatott története is magyarázhatja ezeknek az infrastrukturális típusoknak a konzerválódását. Az infrastruktúra szerkezeti problémái és állapota, a közösségi élet térhasználati igényeinek megváltozása, valamint a terek megújulásának forrásgazdálkodási akadályai számos problémát vonnak maguk után. Az egy nagytermes művelődési házak lassan funkciójukat veszítik, mert a bálók, lakodalmak, nagy lakosságszámra igényt tartó közmeghallgatások lassan kikopnak a közösségi életből. A nagyterem az év nagyobb hányadában zárva vannak, gyakorlatilag fűtési problémák vannak mindenütt, kihasználtságuk igen alacsony. Átvették területet az alkalmi bérlők, illetve a falusi élelmiszerboltok, ruházati boltok bezárásával alkalmi ruhaárusok és más mozgó kereskedők bérlik a termeket. A nagyterem hiánya, vagy éppen a kisebb csoportok tevékenységének helyet adó klubok hiánya mind-mind ennek az örökölt helyzetnek és abból származó kényszerszervezkedésnek a következménye.

Az infrastrukturális problémák, hátrányok kiküszöbölésére találékony megoldások születtek megyeszerte. Részben a felszámolt iskolák, egykori könyvtáraik és óvodák épületei biztosítanak kisebb közösségek számára helyeket, azonban olyan megoldásokkal is találkozhatunk, ahol a helyi tájház kertjében / kézműves házban alakítottak ki kisebb rendezvények, foglalkozások számára helyiségeket (pl. Hosszúhetény, Nagypall). Az Általános Művelődési Központok megszűnését több közművelődési szakember is sajnálatosnak nevezte mind a működtetés gazdaságossága, mind a közösséggel való kapcsolattartás okán.

A művelődési intézmények működésének eszközellátottsága

A mindennapi működéshez szükséges eszközök ellátása kevésbé tűnik problematikusnak, mint a művelődési intézmények infrastrukturális helyzete. Az adatközlők többsége 4-es és 5-ös osztályzatot adtak intézményeik eszközellátására, a közösségi terek 84%-a jó vagy kiváló eszközellátottságról számolt be. A jó helyzetértékeléstől csupán a legkisebb törpefalvak helyzete tér el, az alacsony eszközellátás értékelése ezekre a falvakra koncentrálódik (lásd a 8. számú ábrát).

8. ábra: A művelődési intézmények eszközellátottságának szintje az egyes településtípusokban
(Forrás: PTE BTK HFMI kutatócsoport)

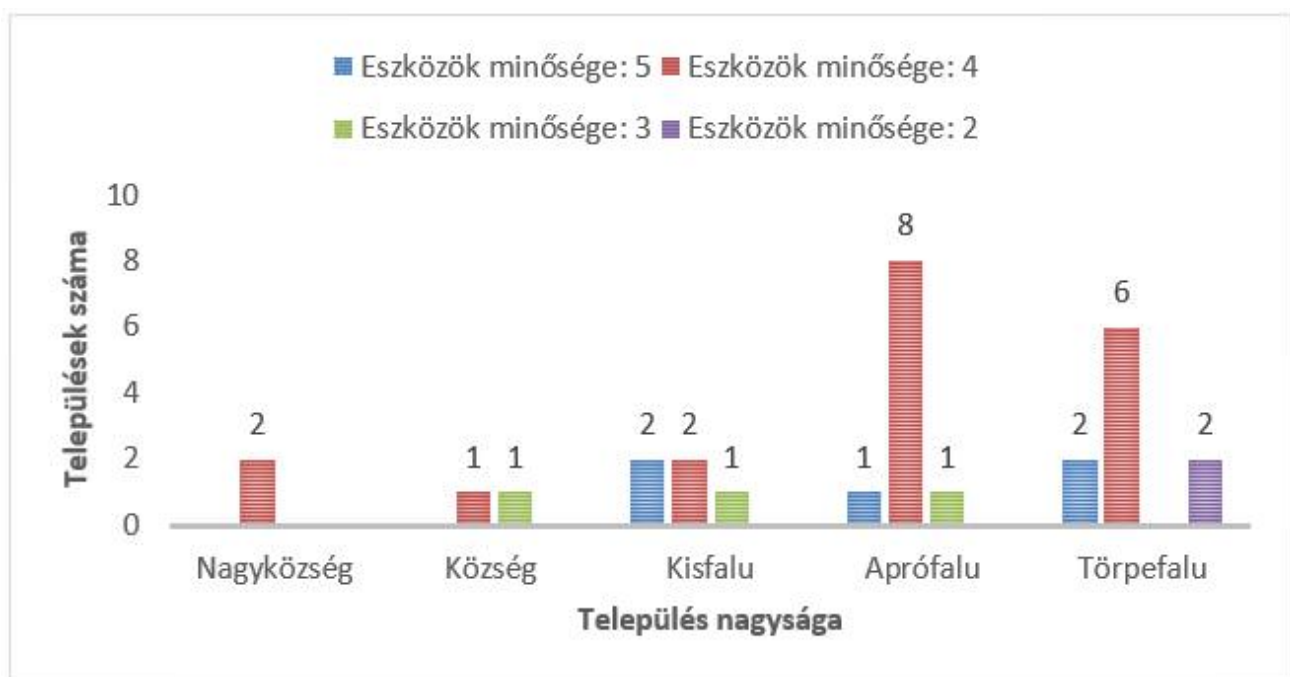
Az interjúalanyok arról számoltak be, hogy az eszközbeszerzés forrásai bizonytalanok, vagy a pályázati hozzáférés aggályos, mert a kistelepüléseknek nincs önerejük a pályázatok beadásához. Sokszor gond az is, hogy kellő szakértelem hiányában nincs, aki megírja és gondozza a pályázatokat. A kisebb falvakban arról szóltak, hogy eszközük kevés, illetve hiányoznak a működést megalapozó eszközök, vagy azok elavultak, korszerűtlenek.

A nagyobb települések előnyösebb helyzete arra vezethető vissza, hogy ők esélyesebben vesznek részt azokon a pályázatokon, ahol az eszközbeszerzésre mód nyílik. Sok helyen a Csorba Győző Könyvtár segít az eszközök beszerzésében, a digitális információhordozók korszerűsítésében.

Vannak olyan egyedi beszerzési formák is, amelyek azt jelzik, hogy gondos gazda szemmel számos forrást mozgósítanak az eszközök megvásárlására. Részben a nemzetiségi önkormányzatok, illetve számos civil alap megpályázásával is bővítik az önkormányzati fenntartású intézmények eszköztárát. Az eszközellátás és korszerűsítés újszerű problémájaként merül fel, hogy míg korábban a színes televízió, tíz éve az elektronikus játékok és az internet hozzáférési lehetősége volt vonzó a közösségi terek látogatásában, addig mára telítődni látszik az eszközalapú közönség és közösségszervezés azokon a településeken, ahol a családok jó anyagi adottságokkal rendelkeznek.

A rendelkezésre álló eszközök minősége nem egységes a falvakban. (lásd a 9. számú ábrát).

9. ábra: Az eszközellátás minősége az egyes településtípusokban
(Forrás: PTE BTK HFMI kutatócsoport)

A nagyközségek és népesebb községek önértékelése szerint más településekhez viszonyítva is jó az eszközellátásuk. Azonban a településlejtő alsó fokain álló legkisebb falvak értékelései e tekintetben megosztottabbak. Az aprófalvakban jó az eszközellátottság más településekhez képest. A törpefalvak egyharmada rosszabbnak ítéli meg saját helyzetét a hasonló adottságú településekhez viszonyítva. Kétségtelen, hogy a művelődési szokásokban elmozdulások vannak, azok tartalmában igen nagy változásnak lehetünk a tanúi. A hangsúly egyre jobban az elektronikus adathordozók és a médiumok információ és műsorszórására terelődik. Ez a folyamat nem csupán a fiatal korosztályt, hanem már a középkorú és idősebb generációkat is érinti, akik napi szinten filmek, sorozatok fogyasztói, kommunikációjukat a különféle internetes szolgáltatók alkalmazásainak használatához kötik. Az idősebbek internetes tanulásának egyik motivációja, hogy a városban élő, vagy külföldre költözött gyermekeikkel, unokáikkal kapcsolatot tudjanak tartani. Ezek a funkciók korábban közösségi színtérben jelentek meg, ma bezáródnak az otthonok falai közé. Éppen ezért a művelődési terek eszközei nem csupán fizikai állagukban avulnak el, hanem gyorsan idejétmúlttá válnak azok a közösségi funkciók is, amiket a közösségi intézmények terei és eszközei nyújthatnak.

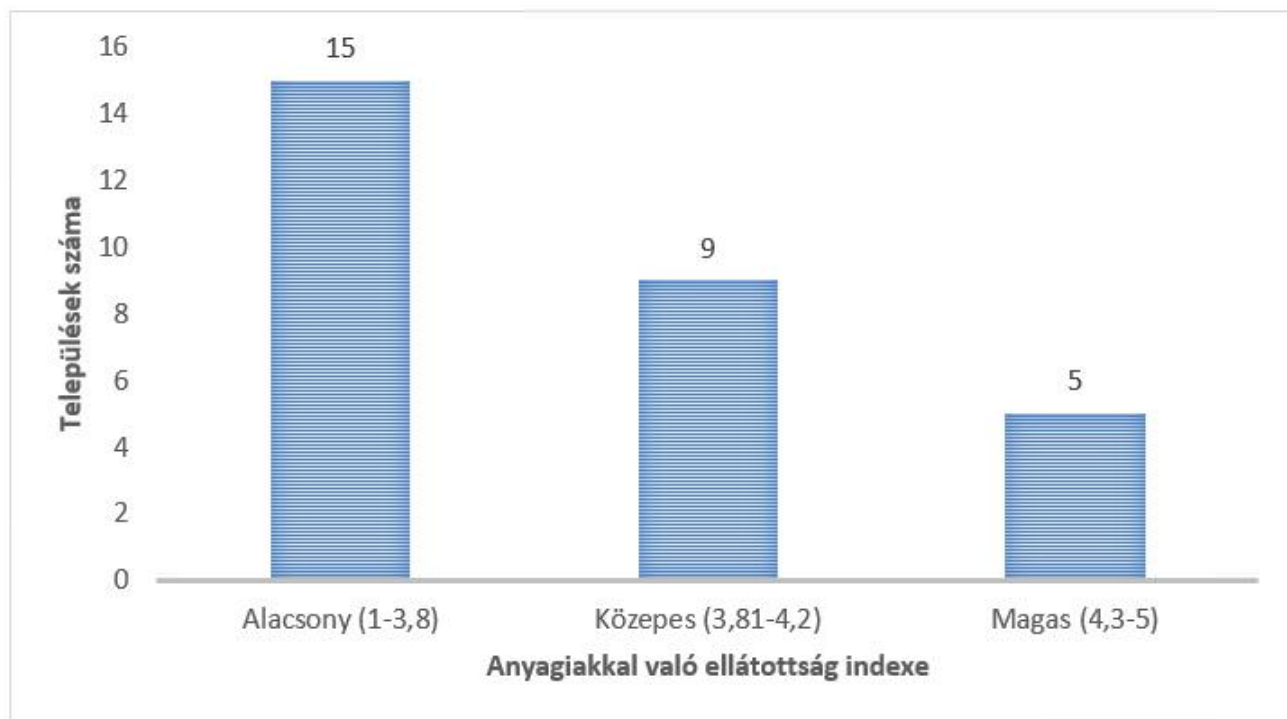
A közösségi terek finanszírozása, működési források

A baranyai falvak művelődési tereinek finanszírozási modelljei között a legelterjedtebb forma az, hogy a fenntartó az éves tervezés alkalmával az államilag támogatott pénzügyi forráson felül nem tervez saját bevételei terhére művelődési kiadásokat. Azonban szinte minden település önkormányzata egy-egy művelődési program, ünnep költségeit, ha minimális szinten is, de kizsorítja a költségvetéséből. Az 1000 főnél kisebb településeken meghatározóan állagmegóvásra, alkalomszerű programokra, ezen belül legfeljebb egy falunapra futja a keretből. Ezeket a kiadásokat az önkormányzatok meghatározóan valamilyen külső, rendkívüli bevételnek számító pénzügyi forrás felkutatásához, felhasználásához kötik. A községi művelődés tervezése során nem beszélhetünk folyamatok tervezéséről, többnyire rendezvényszervezés áll a munka középpontjában. A helyi munkatárs, önkéntes, aktivista az önkormányzati testülettel, polgármesterrel vagy annak helyettesével előzetesen egyeztetni a programot, annak költségeit, majd a helyi pénzügyes kifizeti a számlákat. Lényegében a kistelepüléseken nem ismert az önálló gazdálkodás.

Elterjedési gyakoriságuktól függetlenül a finanszírozási formáknak két jól elkülöníthető gyakorlatát érdemes megemlíteni. A településen belüli forrásallokációktól jól lehatárolhatóak a településen kívülről érkező finanszírozási formák. A településen belüli forrásteremtés szinte minden esetben valamilyen szervezeti újjátáshoz, vagy a megszokott gyakorlattól eltérő új megoldáshoz kötődik. Az is jellemzője, hogy a hiányos humánerőforrást önkéntességgel, karitatív, vagy gazdasági tevékenységgel párosítják.

A közösségi terek finanszírozását megalapozó pénzügyi források meglétét igencsak szkeptikus értékelés jellemezte. Az anyagi erőforrások mértékét tükröző index adatai szerint a megkérdezett települések 51,7%-a, tehát a fele alacsony, a 31%-a, tehát majdnem a harmada közepes, illetve 17,2%-uk magas anyagi háttérrel tudhat a művelődési intézményei működtetése mögött (lásd a 10. számú ábrát).

10. ábra: A művelődési intézmények finanszírozásának anyagi háttere
(Forrás: PTE BTK HFMI kutatócsoport)

A legnagyobb települések kivételével minden más településtípusba sorolt falvak a legalacsonyabbra értékelték az anyagi helyzetüket. Míg a legkisebb falvak egy részében úgy ítélték meg, hogy a művelődési intézmények anyagi háttere alacsony, másutt jó anyagi körülményekről nyilatkoztak. Gyakorlatilag négy törpefalu interjúalánya alacsony, illetve négy ugyanilyen méretű kistépülés magasnak értékelte az anyagi helyzetét, kettő pedig közepes becslést adott.

A finanszírozás és forráskezelés az önkormányzati gazdálkodásban évtizedek óta „fejkvóta” alapján biztosította a települések pénzhez való jutását. A nem kötött felhasználású összegek művelődési területre irányítása sokszor csak a helyi képviselőtestületek és polgármesterek jószándékán múlt. A települések sokasodó gondjai és csökkenő, illetve az inflációt nem követő költségvetése miatt az állami támogatásból ritkán jutott pénz az épületek felújítására, az eszközök karbantartására és közművelődési szakember alkalmazására. A települések alapellátási kötelezettségét átírta a kistérségi, majd járási együttműködést szorgalmazó törvények sora és nyomukban az a forráselosztási gyakorlat, amely az állami támogatást oda rendelte, ahol az alapellátást szolgáltató szervezet központja működött. Az iskolabezárások algoritmusára a kistépülések szolgáltatási, együttműködési megállapodások megkötésével szabadulni próbáltak az intézményeik működtetésétől. A vagyon és feladat nélkül maradt önkormányzatokat a művelődési intézmények rehabilitációja kapcsán megnyílt pályázati lehetőségek már úgy találták, hogy egy részük a korszerűtlen öreg épületeiket bezárta vagy funkciót váltottak, illetve a falvak többségében már nem foglalkoztattak szakembert, mert erre forrást nem deponáltak. A pályázatokból tatarozott, korszerűsített klubok, faluházak, művelődési házak, klubkönyvtárak, IKSZT-ték termei csak egy-egy nagyrendezvényre nyílnak meg, mert működtetésükre nincs pénz. Sorra készültek a helyi fejlesztési koncepciók, majd a falvak művelődési stratégiát, operatív programokat is írtak, amely belépőt jelenthet a sikeres pályázatokhoz. Az ezredfordulóig a saját bevétellel rendelkező nagyobb lélekszámú települések önerővel sikeresebben versenyezhettek a hazai és uniós pályázati forrásokért. Ezekben a falvakban futotta legalább rész munkaidős „kultúros” alkalmazására. A falusi éves nagyrendezvényeken kívül művészeti csoportok, idősek/nyugdíjasok klubjainak rezsiköltségeit is fedezhették. Mára a jól gazdálkodó, magas lakosság-megtartó-képességgel, ezért munkahelyekkel, iskolával, egészségügyi ellátóhellyel, postai, közlekedési és kereskedelmi szolgáltatásokkal, nagyobb adóbevétellel rendelkező településektől az állam elveszi

többletjövedelmeit, továbbá évről évre több feladatot és állami támogatást von el. A megmaradó források vegetálásra kényszerítik a korábban reziliens helyi társadalmakat és intézményeiket.

Az 1000 fő alatti településeknek nyújtott 1,8 millió forint kulturális normatív támogatás az interjúalanyok visszajelzése alapján sem az infrastruktúra, sem a meglévő berendezések, eszközök, informatikai rendszerek korszerűsítésére, sem a havi fűtés, víz, villanyáram kifizetésére nem elegendő. Emellett a szakmai végzettséggel rendelkező művelődési szakemberek foglalkoztatását sem fedezi. Új közösségi terek létrehozásának ösztönzéséhez, a falvak ünnepeinek megőrzéséhez, illetve a művelődési közösségek mindennapi életéhez szükséges keretek biztosításához bizonyosan több forrásra van szükség.

Testvérfalvak kapcsolatából származó támogatásokkal célzott rendezvényeket, létesítményeket finanszíroznak a vizsgált falvakban. A külső támogatók, adományozók körében gyakoribb a nemzetiségi településeken a testvértelepülések szponzorációja. Könyvtárak idegennyelvű állománya, a lakosságcsere és a háborúk áldozatainak emléket állító köztéri szobrok, könyvek kiadása, tánccsoportok, kórusok támogatása, fesztiválok, versenyek díjazásának adományai, az egyesületek csereutazásainak finanszírozása (pl: Mecseknádasd, Véménd) több településen rendszeressé vált. Ez a forrás lassan elapad, mert kihal az a generáció, amely kötődik a szülőfalujához.

Önerős pályázatokból bevont hazai vagy uniós források csak a nagyobb településeken (Hosszúhetény) ismertek, mert az önerő és a projektek előfinanszírozásának biztosítása csak nagyobb tartalékkal és hitelképes fenntartóval lehetséges. Másrészt a pályázati rendszerben viszonylag kevés a kizárólag művelődési fejlesztésekre kiírt program, ezért a munkahelyteremtés, településfejlesztés témakörökbe integrált kulturális, oktatási tematikák jobbra köznevelési intézményekkel, szakemberekkel rendelkező települések számára érhetőek csak el. A megye településeinek hozzávetőlegesen kétharmada kívül marad a forrásgyűjtés e lehetőségétől, mert nem rendelkezik a pályázatok beadásának előfeltételeivel.

Az önkormányzatok és civil szervezetek együttes pályázatainak benyújtása, főként az önkormányzat és nemzetiségi civil szervezetek, illetve a nemzetiségi önkormányzatok együttes pályázatai az Ormánság cigányok által lakott településein (Drávaszabolcs, Hirics) a hegyháti és a megye keleti sváb falvaiban mindennapos forrásgyűjtési gyakorlattá vált. A falunapok, nemzetiségi napok, idősök napja, majálisok, fesztiválok (pl: Nagynyárád) mellett arra is akad példa, hogy az önkormányzat megvásárolt egy parasztházat (Nagypall), amelyet pályázati forrásból felújított, majd a német nemzetiségi önkormányzat rendelkezésére bocsátotta. A kistelepüléseken állandósult forráshiány, a pályázati rendszerben nehezen tájékozódók, a sikeres pályázatírók hiánya miatt új forrásgyűjtési megoldások terjedtek el. A külső források felkutatásának és bevonásának az a legelterjedtebb gyakorlata, hogy a kis önkormányzatok vagy körjegyzőségeik térségi, járási szervezetekkel együtt bonyolítják le a közös pályázataikat. Az ingatlanfejlesztést igénylő pályázatokra még a legnagyobb települések is térségi kapcsolódással, járási konzorciummal indulnak. Sok település egyesületeire támaszkodva rendszeresen külső forrásból, az NKA-ból biztosítják nagyrendezvényei pénzügyi fedezetét.

Nem körvonalazódik olyan alternatíva, amely a kistelepülések közművelődési tevékenységének támogatására méltányos forrásokat juttatna és megszüntetné a pályázati kietettséget, annak ideiglenes jellegét, amely folyamatos bizonytalanságban tartja az intézményfenntartókat ugyanúgy, mint azok közösségsszervező munkatársait. A települések finanszírozási rendszerének megújítására több javaslat is érkezett az interjúalanyoktól. Akad, aki új alapokra helyezné a

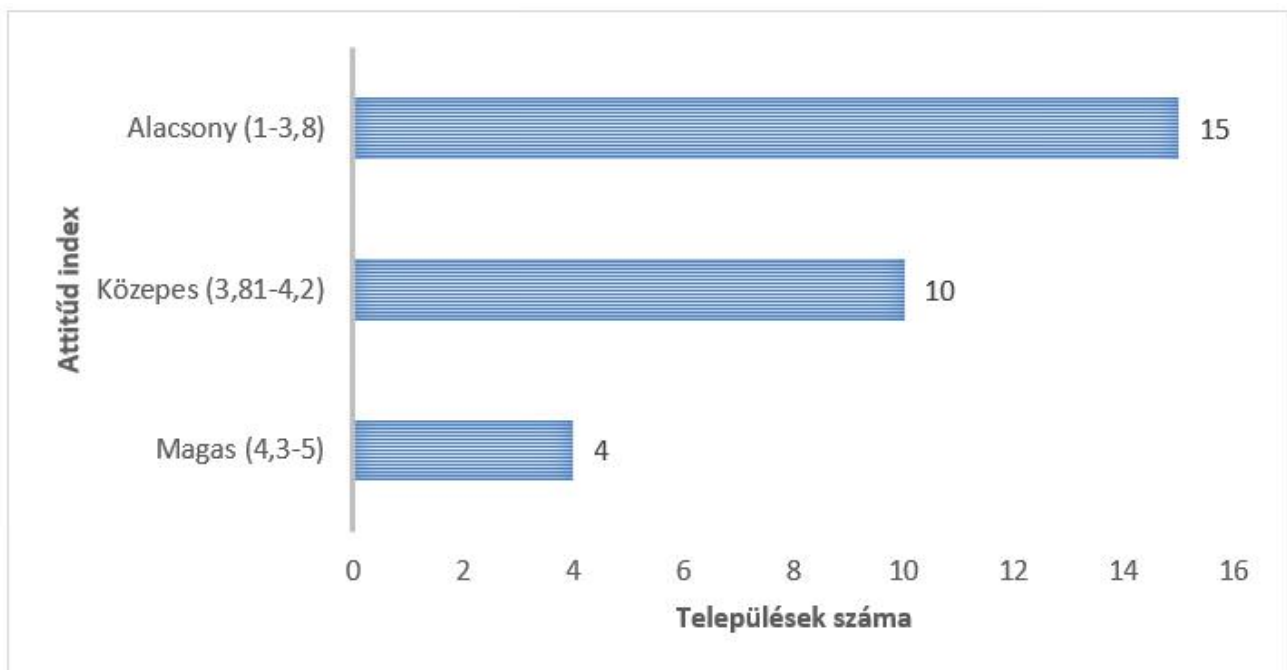
normatív támogatási rendszert, más a kistelepülések esélytelen pályázati körülményeit úgy számolná fel, hogy teljesen megszüntetné a pályázati rendszert és az államra bízna a kistelepülésekre szánt források elosztását.

A baranyai települések forrásteremtésének és felhasználásának gyakorlata nem mondható sem egyedinek, sem különlegesnek. A helyi művelődési terek működésének finanszírozási rendjét az egész országra érvényes jogszabályok szabályozzák és határolják be. Hogy az évtizedek óta forráskorlátokat, forráskivonást elszenvedett falvakban a sorvadó helyi társadalmak és a művelődési házak pusztulása ellenére sokféle közösségi tér jött létre, valamint, hogy működésükre számtalan egyéni és közös térségi stratégia épült ki, annak az lehet az egyik magyarázata, hogy a megkésve érkezett helyi önkormányzatiság, a helyi társadalmak művelődési közösségei éltek a tradicionális falu decentralizált művelődési szerveződéseinek hagyományaival, továbbá az életképes települések rezilienciájuk kiépítésére és az együttélésük fenntartásához megtalálták azokat a forrásteremtő stratégiákat, amelyek szerényen, de változatos módon biztosítják fennmaradásukat.

A Baranyai megyei falvak művelődési állapotának értékelése

A közösségi terek intézményeinek működésére vonatkozó tíz szempont összesített adataiból konstruált háromszintű index értékei lehangoló képet mutatnak a baranyai falvak művelődési állapotáról. (lásd a 11. sz. ábrát)

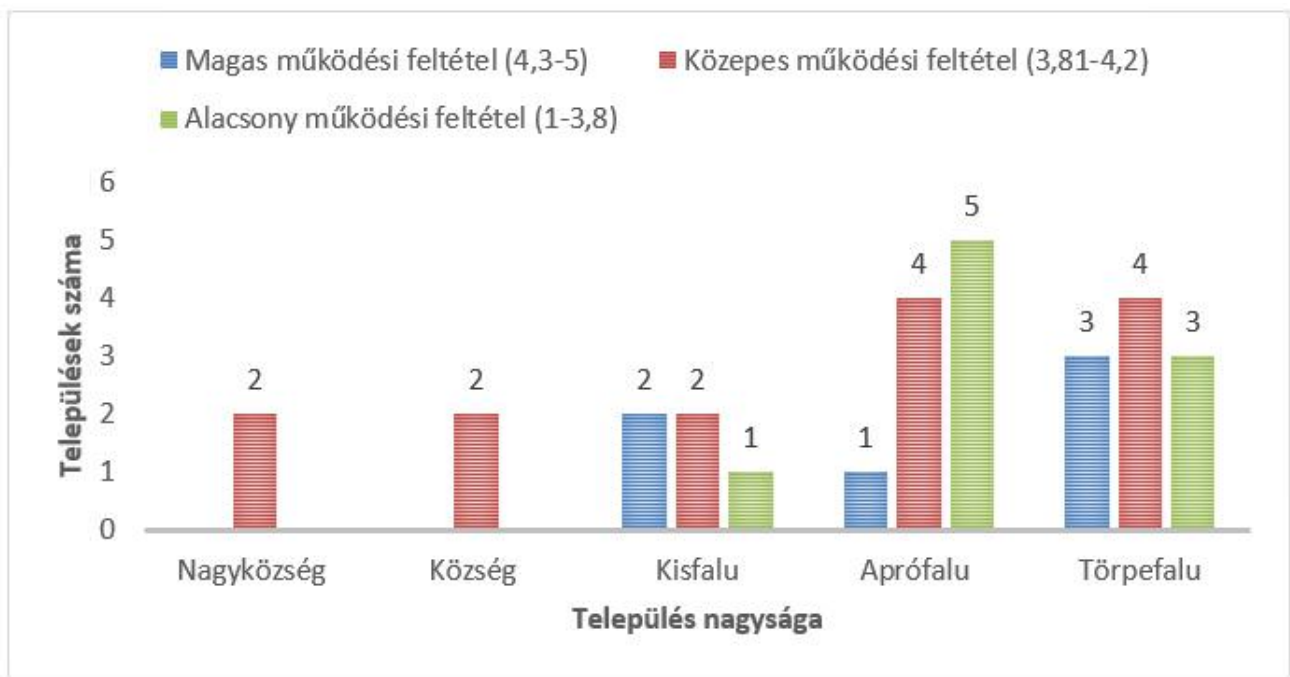
11. ábra: A közösségi intézmények működésének összesített értékelése a Baranya megyei falvakban
(Forrás: PTE BTK HFMI kutatócsoport)

A mintában szereplő 29 falu közművelődéssel foglalkozó véleményalkotója 25 kérdés alapján megfogalmazott értékelése szerint az intézmények működési feltételei és közösségi programjainak eredményei gyenge közepesre értékelhetők. 0,7277 szórásérték mellett - ahol a módusz és a

medián egybeesik, értéke 1, illetve a számtani átlag értéke 1, 6-ot éri el - a megkérdezett települések elenyésző hányadában, vagyis mindösszesen 4 faluban értékelik magasra a működési adottságaikat és eredményeiket. Tíz településen közepesre, 15 településen pedig alacsonyra értékelik működésüket, az utóbbiak jellemzően a legkisebb méretű falvak (lásd a 12. számú ábrát).

12. számú ábra: A közösségi intézmények működési feltételeinek értékelése az egyes településtípusokban (1-5-ig terjedő skálán)
(Forrás: PTE BTK HFMI kutatócsoport)

Összegzés

Míg a művelődési tevékenységnek helyet biztosító infrastruktúrát a vizsgálatba bevont közművelődési szakemberek több, mint 40%-a kifejezetten rossznak ítélte meg, addig a közművelődéshez-közösségszervezéshez kapcsolódó eszközellátottság pozitívabb képet mutat Baranya megye falvaiban. A kutatás eredményének összegzéseként megállapítható, hogy a művelődési intézményi keretek sokféleségéhez alkalmazkodva Baranya megye falvaiban sokszínű működtetési, finanszírozási modell alakult ki. A Baranya megyei falvakban megvalósult változatos közművelődési és közösségszervezői modellek kialakulását a források hiánya motiválta. A meglévő és új művelődési terek kisebb-nagyobb közösségeit, a fennmaradásukért küzdőket az egyéni vagy együttműködésen alapuló érdekérvényesítésük mozgatja. Ennek egyik eredménye a művelődési intézmények, közösségi terek sokfélesége.

Felhasznált irodalom:

- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről
- 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet
- A helyi közművelődési intézmények alapító okirata (Közművelődési és Iskolai Könyvtár, Beremend; Nemes János Művelődési Központ, Hosszúhetény; Művelődési Ház/Kultúrház, Szajk)
- Helyi fejlesztési tervek, önkormányzati rendeletek a 29 vizsgált településről
- Strukturált interjú 29 Baranya megyei falu közművelődési szakemberével, 2019 november-2020 február (a mintát lásd a 2. sz. mellékletben)

Mellékletek:

1. sz. melléklet: A strukturált interjú kérdéssora, „A közművelődési intézmények és közösségi színterek szerepe a Baranya megyei községek közösségfejlesztésében” című kutatás, Nemzeti Művelődési Intézet „Közművelődési Ösztöndíj Kutatócsoportok számára”, PTE BTK HFMI kutatócsoport

Baranyai falvak közművelődési, közösségi terei működésének vizsgálata

1.Név:

2.Település neve:

3.Lakosságszám (fő):

4.Intézmény hivatalos neve:

5.Az intézmény címe, e-mail, telefonszám:

6.Honlap elérhetősége:

7.A helyiek miként nevezik az intézményt?

8. Kérjük, mutassa be önmagát!

(Munkakör, munkaköri kötelezettségek, jogosítványok, függelmi viszonyok (pl.: aláírási jog; munkáltatói jog; kötelezettségvállalási jog), végzettségek, életkor, neme, szakmai előélet, helyben lakik-e?; Hogyan lett intézményvezető – pályázat, kinevezés, áthelyezés stb. –, mik voltak a munkáltató alkalmazási feltételei, milyen munkakörből, élethelyzetből érkezett a vezetői beosztásba, milyen – és hány éves – munka-tapasztalatokkal rendelkezett? Ebből mennyi a közművelődésben eltöltött idő? Milyen munkaidőben dolgozik, hogyan értékeli munkarendjét, családjá/partnere hogyan viszonyul ehhez? Hogyan ítéli meg vezetői kompetenciáit, hogyan érvényesülnek ezek munkája során, milyen jellegű problémái adódnak, megoldásukhoz kitől kaphat segítséget? Mennyi a havi keresete, rendelkezik-e jövedelem-kiegészítéssel – milyen forrásból, hogyan értékeli életszínvonalát? Karriertervében hogyan szerepel jelenlegi munkakörének és felkészültségének a jövője? Karrierje érdekében tervez-e szakirányú tanulmányt, pontosan milyen képzésben venne részt?)

9. Kérjük, mutassa be a településén lévő közművelődési intézményeket, szervezeteket, illetve a településen működő művelődési folyamatokat/aktivitásokat! Milyen művelődési folyamatok/aktivitások voltak a településen az elmúlt 5 évben? Kérjük, rendszerezze, illetve jellemezze intézménye programjait!

(A programok típusai, csoportosított felsorolása (az állandó és időszakos programok aránya); Az igények feltárásának módszerei, alkalmi, rendszeressége, az igények változási tendenciái. A programtervezés folyamata, a tervezés rangsorolt szempontjai – a deklarált értékek felsorolásával, a bevont szervezetek, munkatársak köre, a jóváhagyás folyamata?

A programhirdetés módjai, eredményessége?

A legsikeresebb programok sikerének kulcsa, az elégedettség vizsgálatának szempontjai, módjai?

A programok kitüntetett célcsoportjai, ezek elérésének eredményei, problémái?

Áttekintő elemzést kérünk a településen meglévő közművelődési szervezetek, vezetőik, fenntartási formák, programok működéséről és azok kapcsolódásáról.) Amennyiben ilyenek nincsenek, akkor a kérdés így módosul:

Kik szervezték, kiknek szervezték, milyen tartalommal és céllal, milyen formában, milyen eredménnyel, milyen rendszerességgel, hány résztvevővel, milyen társadalmi, intézményi, szervezeti és anyagi támogatással?)

10. Kérjük, jellemezze a helyi közművelődési intézmény vagy közművelődési tevékenység infrastrukturális feltételeit és szervezeti kereteit!

(A rendelkezésre álló infrastruktúra felsorolása, jellemzése, állapotának leírása, hatása a működési feltételekre, fenntartásának előnyei, hátrányai, anyagi kötelezettségei, a kihasználtság jellemzői

A törvényi feltételek érvényesülésének mértéke:

legalább 1 db, legalább 25 fő befogadására, közösségi események, rendezvények,

tanácskozások, képzések megtartására alkalmas többfunkciós helyiség,

- a helyiség méretének és funkciójának megfelelő számú asztal és szék,
- polcrendszer,

Tárgyi felszerelés

(kötelező alap)

- legalább 1 db bemutatók, előadások megtartására alkalmas prezentációs eszköz,
- legalább 1 db audiovizuális anyagok lejátszására alkalmas eszköz
- internetkapcsolat)

Hány épület áll rendelkezésére, ezek mikor és milyen céllal épültek, mennyiben felelnek meg a mai funkcióknak. Hogyan jellemezhető az intézmények eszközellátottsága, mely területeken tapasztalhatóak az optimális ellátottságok, illetve a legnagyobb hiányok? Mely eszközök jelentenek nagy vonzerőt, ezek beszerzése vagy pótlása hogyan oldható meg?

Infrastrukturális szempontból mely területen lenne szükség konkrét fejlesztésekre?

(alapító okirata, típusa, működési területe – ha más településekre is kiterjed a tevékenysége, vállalt funkciói, a feladatellátás szervezeti keretei, a működést szabályzó dokumentumok rendszere, kapcsolódó, vagy együttműködő települések, a tágabb települési környezetben leginkább elterjedt szervezeti formák, javasolt, vagy legalkalmasabbnak tűnő szervezeti formák)

11. Kérjük, ismertesse és jellemezze az ellátott közművelődési tevékenység pénzügyi gazdálkodási hátterét, illetve fenntartóját!

(Ki(k) a fenntartó(k), mik a fenntartó(k) deklarált, vagy látens céljai, elvárásai, ennek gyakorisága, értékpreferenciái, a működéssel kapcsolatos előírásai, ad hoc jellegű kérései, utasításai, a tervezéssel, szervezéssel, tájékoztatással, beszámolással, jelentési kötelezettséggel kapcsolatos ügyrendi elvárásai, együttműködési attitűdjei, teljesítmény-követelményei és ennek formái. Hogyan értékeli a fenntartó(k) követelményeit? Milyen gazdálkodási forma jellemzi az intézményét, milyen forrásokból áll össze éves költségvetése, azt milyen procedurális kontextus jellemzi, elfogadásáról milyen körben döntenek, milyen kiegészítő forrásokra – például adományok, szponzorációk, pályázat – számíthat? Van-e az intézménynek forrásszerzési kötelezettsége, pályázati feladatköre, pályázatokat milyen rendszerességgel nyújt be? Ki készíti el a pályázatokat? Mennyi pénzből gazdálkodik évente, ez mire elegendő, változási tendenciák a rendelkezésre álló források tekintetében? Hogyan becsülhető meg a tervezett programok és a források diszkrepanciája – milyen arányú a forráshiány? Hogyan kellene a támogatási rendszert korrigálni a biztonságos és színvonalas működéshez?)

12. Kérjük, jellemezze munkatársi gárdáját!

(Munkatársainak létszáma, létszám-alakulása az elmúlt öt évben, munkakörei, képezései, felkészültsége, alkalmazási feltételei, az alkalmazások időtartama, a munkatársak toborzási köre – képezettek, közmunkások, önkéntesek –, a munkatársak munkarendje, kor-összetétele, a helyben lakók és ingázók aránya. Tevékenységében mennyire támaszkodhat munkatársai felkészültségére, milyen kompetenciák hiányoznak, hogyan lehetne ezeket pótolni, számíthat-e önkéntesekre, ebben melyik társadalmi csoportok a legaktívabbak?)

13. Kérjük, jellemezze az intézményhasználók körét!

(Az intézményhasználók jellegzetes csoportjai, kulturális, szakmai, végzettségi, szociális, életkori és nemi összetételük, az általuk látogatott programok, használt szolgáltatások. Az intézményhasználók és az abból kimaradók arányai, a kimaradás okai, az arányok változási tendenciái, a kimaradók mobilizálására törekvő kezdeményezések, illetve közösségfejlesztési módszerek.)

14. A közművelődési alapszolgáltatások közül melyek teljesülnek a településen?

Milyen formában? Ön szerint még mire lenne szükség a településen? Miért?

1. *művelődő közösségek létrejöttének elősegítése, működésük támogatása, fejlődésük segítése, a közművelődési tevékenységek és a művelődő közösségek számára helyszín biztosítása*
2. *a közösségi és társadalmi részvétel fejlesztése,*
3. *az egész életre kiterjedő tanulás feltételeinek biztosítása*
4. *a hagyományos közösségi kulturális értékek átöröklése feltételeinek biztosítása*
5. *az amatőr alkotó- és előadó-művészeti tevékenység feltételeinek biztosítása*
6. *a tehetséggondozás- és -fejlesztés feltételeinek biztosítása*
7. *a kulturális alapú gazdaságfejlesztés*

A szolgáltatások formáinak, kereteinek, támogatóinak, helyszíneinek, igénybe vevőinek, létszámainak jellemzése. A szolgáltatások iránti lakossági igények megismerésének módszerei, az állandó és alkalmi szolgáltatások arányai, a költségviselés feltételei?

A szolgáltatások rendszeres igénybevevőinek és az el nem érték csoportjainak rövid jellemzése, az igénybevétel változási irányai.

15. Kérjük, jellemezze intézménye és feladatellátási körében végzett egyéni kommunikációs gyakorlatát, illetve intézménye és a személyes szakmai kapcsolati hálóját!

(A használt kommunikációs módok és csatornák rangsora (plakát, meghívó, személyes tájékoztatás stb.) lakossági fogadtatása, kitüntetett célcsoportjai, elérhetősége, eredményessége?

A kommunikáció jellegzetes tartalmi, irányai, nehézségei, kritikus helyzetei?

Az elektronikus kommunikáció, közösségi média alkalmazásának gyakorisága? pl: Ki kezeli és milyen gyakorisággal frissíti a közösségi média felületen az intézmény profilját? Kommunikáció a fenntartókkal, szakmai hálózatokkal?

A kapcsolati háló csomópontjainak felsorolása és jellemzésük (pl: mely helyi véleményformálókhoz/ szervezeti vezetőkhez, személyekhez/közösségi képviselőkhez fordul?) a kezdeményezés, a kölcsönös előnyök, a működés és az eredményesség szempontjából. Kapcsolat a fenntartóval, a „rendszeres” célcsoportok képviselőivel, az intézményhasználók egyéb köreivel, a szakmai fórumokkal. Kapcsolattartási alkalmak, módszerek és azok hatékonysága, problémák. Kap-e szakmai támogatást, tanácsokat állami / szakmai szervezettől?)

16. Kérjük, sorolja fel és jellemezze intézménye eredményeit!

(Az eredmények azonosításának és kiválasztásának a szempontjai, a szempontok rangsorolása – saját és külső értékelők szempontjai. Az eredményesség intézmény-felhasználói és fenntartói megítélése. Eredményességgel kecsegtető új kezdeményezések? (Ön milyen szempontok alapján értékelné a kistélepülések közművelődési tevékenységét?)

17. Kérjük, sorolja fel és jellemezze intézménye működési problémáit!

Mindennapi működési problémák száma, súlya és rangsora, a változás tendenciái, a megoldás esélyei, feltételei, az eredményes és sikertelen beavatkozások példái. A működési problémák helyi, illetve rendszerszintű tényezői.)

18. Kérjük, hogy ismertesse az intézményének működésével kapcsolatos fejlesztési terveket!

(A fejlesztéssel kapcsolatos elképzelések alapjai, céljai, távlatai, anyagi és személyi feltételei, eddig megszületett dokumentumai, a megfogalmazók köre (Ön személyesen részt vett fejlesztési folyamatban? Bevonták-e települési/ térségi/ megyei szinten?) a megvalósítás – illetve a meg nem valósítás – kockázatait, az intézményhasználók körében várható eredményei.

19. Kérjük, hogy jellemezze azokat a programokat és szolgáltatásokat, amelyeket saját működési repertoárjából - úgynevezett *jó gyakorlatként* - mások figyelmébe tudna ajánlani! Ezeket miért nevezné jó gyakorlatnak? (Mitől jó gyakorlat a jó gyakorlat?) Ismer-e más intézményi gyakorlatból adaptálható jó gyakorlatokat? Mire lenne ez megoldás az Ön intézményében?

20. Kérjük, mondja el, hogy a kistelepülések közművelődésének, közösség-szervezésének fejlesztésével kapcsolatban milyen rendszerszintű javaslatai lennének!

21. Mi az a gond, probléma, amely Önt napjainkban foglalkoztatja?

22. Ön szerint ki az, aki a település közművelődéséről további információkat tudna nyújtani a kutatás számára? Név, elérhetőség

Kérjük, értékelje a helyi közművelődési intézmény (ek) működési feltételeit 1-5-ig terjedő pontokkal! A legrosszabb intézményi feltételek 1, a legjobb érték 5 pontot kapjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje a helyi közművelődési intézmény (ek) szervezeti kereteit az optimális működés szempontjából 1-5-ig terjedő pontokkal! A legrosszabb szervezeti feltétel 1, a legjobb érték 5 pontot kapjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje a közművelődési intézmény és a fenntartó közötti együttműködést 1-5-ig terjedő pontokkal! A legrosszabb feltétel 1, a legjobb érték 5 pontot kapjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje közművelődési munkáját az optimális működés szempontjából 1-5-ig terjedő pontokkal! A legrosszabb vezetői feltételek 1, a legjobb érték 5 pontot kapjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje jövedelmét a megélhetéséhez szükséges elvárása szerint 1-5-ig terjedő pontokkal! A legrosszabb jövedelmi lehetősége 1 pont, a legjobb értéke 5 pont.

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje a helyi közművelődésben szerepet játszó munkatársak szakmai együttműködését 1-5-ig terjedő pontokkal! A legrosszabb működés 1, a legjobb érték 5 pontot kapjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, jelölje, hogy a közművelődési tevékenységéhez áll-e rendelkezésre infrastruktúra? Az infrastruktúra hiánya 1, a teljes ellátás 5 pontot kapjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje a helyi közművelődési intézmény működéséhez szükséges infrastruktúra adottságait, állapotát, minőségét 1-5-ig terjedő pontokkal! A legrosszabb infrastruktúra esetén 1, a legoptimálisabb esetén 5 pontot adjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje a helyi közművelődési intézmény működéséhez szükséges infrastruktúra adottságait az Önökéhez hasonló nagyságú Baranya megyei településekhez viszonyítva 1-5-ig terjedő pontokkal! A legrosszabb érték esetén 1, a legjobb infrastruktúra esetén 5 pontot adjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, jelölje, hogy a közművelődési tevékenységéhez állnak-e rendelkezésre eszközök? A „Nincsenek eszközök” 1, a „minden eszköz rendelkezésünkre áll” 5 pontot kapjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje a helyi közművelődési intézmény eszköz-ellátottságának minőségét 1-5-ig terjedő pontokkal! A legrosszabb eszköz-ellátottság esetén 1, a legoptimálisabb esetén 5 pontot adjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje a helyi közművelődési intézmény eszköz-ellátottságát az Önökéhez hasonló nagyságú Baranya településekhez viszonyítva 1-5-ig terjedő pontokkal! A rossznak ítélt eszköz-ellátottság esetén 1, optimális esetben 5 pontot adjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje a helyi közművelődési intézmény anyagi erőforrásait 1-5-ig terjedő pontokkal! A legrosszabb forrásgazdálkodási lehetőség 1, a legjobb érték 5 pontot kapjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje a helyi közművelődési intézmény programjait 1-5-ig terjedő pontokkal aszerint, hogy azokkal mennyire elégedett a helyi lakosság! A legrosszabb 1, a legjobb érték 5 pontot kapjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje a helyi közművelődési intézmény programjait 1-5-ig terjedő pontokkal aszerint, hogy mekkora a helyi lakosság részvétele! A legrosszabb 1, a legjobb érték 5 pontot kapjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje a helyi közművelődési intézmény szolgáltatásait a lakosság elégedettsége szempontjából 1-5-ig terjedő pontokkal! A legrosszabb 1, a legjobb érték 5 pontot kapjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje helyi közművelődési intézménykommunikációját a naprakészség szempontjából 1-5-ig terjedő pontokkal! A leggyengébbre értékelés 1, a legjobb 5 pontot kapjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje a helyi közművelődési intézménykommunikációját az eredményesség szempontjából 1-5-ig terjedő pontokkal! Az eredménytelen 1, a mindig sikeres 5 pontot kapjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje a szakmai kapcsolati hálójának összetételét, sokoldalúságát 1-5-ig terjedő pontokkal! Az egyelőre még ki nem alakult 1, a sokoldalú 5 pontot kapjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje kapcsolati hálójának eredményességét, hatékonyságát 1-5-ig terjedő pontokkal! Az eredménytelen 1, a mindig eredményes 5 pontot kapjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje helyi közművelődési intézmény működési eredményeit a működési lehetőségekhez viszonyítva 1-5-ig terjedő pontokkal! A lehetőségeihez képest nagyon rossz eredmények 1, a kiváló eredmények 5 pontot kapjanak!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje helyi közművelődési intézmény működési eredményeit a lakosság igényeinek kielégítése szempontjából 1-5-ig terjedő pontokkal! A lakossági elégedetlenség 1, a teljes megelégedettség 5 pontot kapjon!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje a helyi közművelődési intézmény működési eredményeit az Önéhez hasonló nagyságú Baranya megyei települések eredményeihez viszonyítva 1-5-ig terjedő pontokkal! A hasonló nagyságú településekhez viszonyítva nagyon rossz eredmények 1, a kiváló eredmények 5 pontot kapjanak!

1 2 3 4 5

Kérjük, értékelje 1-5-ig terjedő pontokkal, hogy a helyi közművelődési intézmény eredményességét a működési problémák mennyire befolyásolják! A „nem befolyásolják” 1, a „nagymértékben befolyásolják” 5 pontot kapjon!

1 2 3 4 5

Kérjük értékelje komfortérzetét jelenlegi munkakörében?

Az „Egyáltalán nem érzem jól magam benne” 1, a „nagyon jól érzem magam benne” 5 pontot kapjon!

1 2 3 4 5

2. sz. melléklet: Minta - strukturált interjú, „A közművelődési intézmények és közösségi színterek szerepe a Baranya megyei községek közösségfejlesztésében” című kutatás,

**Nemzeti Művelődési Intézet „Közművelődési Ösztöndíj Kutatócsoportok számára”, PTE
BTK HFMI kutatócsoport**

1. Abaliget
2. Beremend
3. Boda
4. Bosta
5. Drávacsehi
6. Drávaszabolcs
7. Feked
8. Felsőegerszeg
9. Hirics
10. Hosszúhetény
11. Kétújfalu
12. Kisbeszterce
13. Kisdobsza
14. Kővágótöttös
15. Magyartelek
16. Márfa
17. Mecseknádasd
18. Nagynyárád
19. Nagypall
20. Ózdfalu
21. Patapoklosi
22. Sároka
23. Sumony
24. Szajk
25. Szulimán
26. Tengeri
27. Velény
28. Véménd
29. Zengővárkony

3. sz. melléklet: A PTE BTK HFMI kutatócsoport tagjai - „A közművelődési intézmények és közösségi színterek szerepe a Baranya megyei községek közösségfejlesztésében” című kutatás, Nemzeti Művelődési Intézet „Közművelődési Ösztöndíj Kutatócsoportok számára”

Kékesi Eszter, andragógus, kulturális mediátor, közművelődési szakember, egyéni vállalkozó

dr. Kocsis Mihály PhD, címzetes egyetemi tanár, PTE BTK HFMI

dr. Koltai Zsuzsa PhD, kutatásvezető, adjunktus, PTE BTK HFMI

Murin Kata, végzett Közösségszervezés szakos hallgató, PTE BTK HFMI

Nemes Krisztina, megyei igazgató, Nemzeti Művelődési Intézet Baranya Megyei Igazgatósága

Pásztor Andrea, muzeológus, Janus Pannonius Múzeum

Poór Gabriella, Kulturális mediáció szakos hallgató, PTE BTK HFMI

dr. habil Reisz Terézia PhD, egyetemi docens, PTE BTK HFMI

[\[1\]](#) 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről, 76. § (3)